

Marianne Driessen (met dank aan Jan Hoogland)*

Veel talendocenten die zelf in de jaren zestig en zeventig hun vreemde-talenonderwijs hebben genoten, kennen nog de eerste talenpracticum. Op de meest scholen kwamen ze, na een eerste enthousiaste start, al gauw onder het stof terecht. Onderdelen raakten stuk en werden niet snel genoeg gerepareerd, niet alle docenten konden er vlotjes mee omgaan, er was te weinig materiaal om mee te werken, na enkele sessies begon het toch saai te worden en vooral later, met de opkomst van het communicatieve talenonderwijs, werd er getwijfeld aan de effectiviteit van de *drill-and-practice*-oefeningen.

Pakweg dertig jaar later worden we opnieuw geconfronteerd met het fenomeen 'talenpracticum', maar nu in een nieuw jasje: digitaal en werkend via pc's in een netwerk. Jan Hoogland, docent Arabisch aan de Radboud Universiteit Nijmegen, heeft zo'n talenpracticum met succes ingevoerd bij de Letterenfaculteit en het is duidelijk: de techniek biedt verschrikkelijk veel nieuwe mogelijkheden. Maar zou ook dit nieuwe talenpracticum niet hetzelfde lot treffen als het oude: een stille dood na een enthousiaste start door een enkeling?

Een modern talenpracticum

Wat zijn nu de belangrijkste verschillen met het 'oude' talenpracticum? Op de eerste plaats gaat alles digitaal. Daardoor is het eenvoudig om bestanden te maken, te bewerken, te kopiëren, en te versturen. Bovendien zijn alle soorten bestanden mogelijk voor gebruik: audio, video, tekst en beeld en combinaties hiervan. Hiermee is het talenpracticum dus niet slechts een audio-practicum, maar werkelijk multimediaal. Ook kun je werken met interactieve applicaties, zoals invulteksten en multiple-choice vragen. En die kunnen dan ook weer voor toetsdoeleinden worden gebruikt. Dit alles via het netwerk van de universiteit, zodat de docent vanaf zijn eigen werkplek het materiaal in het talenpracticum kan raadplegen of er nieuw materiaal aan kan toevoegen. En verder is het talenpracticum zoals Jan dat heeft geïmplementeerd aangesloten op het Internet, zodat het mogelijk is op de actualiteit in te spelen: kranten op het web, streaming radio en tv kunnen ook in het talenpracticum. Voor creatieve docenten biedt dit talloze nieuwe mogelijkheden.

Bij deze opsomming dringt de vraag zich op of dit niet ook allemaal mogelijk is met een gewoon netwerk met internet aansluiting. Er is echter meer mogelijk. Zo kan bijvoorbeeld de docent de pc's van de studenten rechtstreeks bedienen. Net als in het 'ouderwetse' talenpracticum heeft de docent met een docentenconsole controle over alle apparaten in het netwerk. Hij kan hiermee studenten individueel of groepsgewijs laten werken met bepaalde bestanden. Individueel werken kan natuurlijk ook, bijvoorbeeld in een open leercentrum, maar deze combinatie van hardware en software biedt juist meerwaarde bij groepsgewijs aanbod en begeleiding. Na het aanbod van een filmpje of geluidsfragment kan er groepsgewijs gediscussieerd worden. Studenten kunnen die discussie opnemen en later af luisteren en samen met de docent analyseren. De groep hoeft niet de hele klas te zijn, maar kan een subgroepje zijn, terwijl andere studenten met een andere activiteit bezig zijn. Ook heeft de docent de mogelijkheid om via het docentenschermbild instructie te geven of een stukje individuele begeleiding. Jan gebruikt deze functie vooral bij uitspraaktraining. Dat is een erg belangrijk onderdeel, omdat er in het Arabisch nogal wat klanken zijn die we in het Nederlands niet kennen.

Verder biedt het systeem een eigen, geïntegreerde multiple-choice module waarmee eenvoudig papierloze MC-toetsen kunnen worden gegenereerd, die natuurlijk automatisch worden nagekeken. Dat scheelt een hoop correctiewerk. En bij een verregaande integratie met Internet en de digitale leeromgeving van de universiteit krijgen de studenten ook de mogelijkheid om op een andere plaats en tijd aan hun opdrachten te werken. Maar dat staat op de Radboud Universiteit nog in de kinderschoenen. Technisch is het echter al mogelijk.

Implementatie

Het succes of falen van een dergelijk uitgebreid systeem staat of valt met een goede implementatie in de schoolomgeving. Hierbij moet gewerkt worden aan diverse niveau's: het management, de docenten, de techniek en de randvoorwaarden, en de materialen (content).

Op de eerste plaats moet het management overtuigd zijn van de noodzaak van de invoering van het nieuwe systeem. Hierbij is het van groot belang dat het past binnen de didactische visie van de school, bijvoorbeeld omdat het mogelijkheden biedt voor zowel persoonlijke begeleiding bij zelfstandig leren als groepsgewijze begeleiding bij samenwerkend en sociaal leren. Daarnaast moeten de specifieke voordelen voor het leren van een vreemde taal worden benadrukt. Het management moet

de voorwaarden scheppen om het talenlab te realiseren. Dit zijn niet alleen de financiën voor de aanschaf en installatie maar ook uren voor training en begeleiding van docenten om met het systeem te leren werken. En natuurlijk de aanstelling van een projectleider. Jan benadrukt dat dit niet iets is wat een goedwillende docent er zo maar even naast kan doen.

Technische infrastructuur, van zowel de hardware als de software, is een belangrijke factor die zeer serieus moet worden genomen. Als docenten te maken krijgen met technische problemen die ze zelf niet kunnen oplossen, zullen ze snel afhaken. Er moet technische ondersteuning zijn van een systeembeheerder. Verder is er een meer inhoudelijke ondersteuning nodig die ervoor zorgt dat docenten weten wat de mogelijkheden van de software zijn en hoe ze die kunnen toepassen. Voor de bouw en installatie van de hardware heb je natuurlijk specialisten nodig. Het talenpracticum van Jan is deels door de leverancier van het talenpracticum geïnstalleerd omdat het extra hardware bevat. Er is echter ook een software versie die op elk functionerend netwerk kan worden geïnstalleerd.

Als derde belangrijke succesfactor is daar de inhoud (content). Aan een leeg systeem heb je natuurlijk nog niks. Het zelf maken van materialen vereist echter zowel technische als didactische kennis en kost tijd en inspanning. Jan heeft veel zelf ontwikkeld maar is tevens op zoek naar docenten Arabisch van andere onderwijsinstellingen om content mee uit te wisselen. Bij een dergelijke uitwisseling is het belangrijk om ervoor te zorgen dat de copyrights goed zijn geregeld.

En tenslotte is het natuurlijk van groot belang om alle docenten mee te krijgen. Daarbij is scholing cruciaal. Die deskundigheidsbevordering heeft Jan ook al behoorlijk uitgewerkt: hij biedt aan de docenten in zijn faculteit trainingen aan in fases of niveaus:

- A. in het digitale talenpracticum kunnen doen wat je in het oude analoge talenpracticum al deed (de Digitaalrecorder, het Docentenpaneel);
 - B. de overige modules van de software kunnen gebruiken (Tekstpracticum, Call Centre, MC-module);
 - C. integreren van de (digi)taalrecorder en de andere modules, integratie met internet;
 - D. zelf lesmateriaal maken voor een geïntegreerde aanpak.
- Jan adviseert onderwijsinstellingen ernaar te streven dat minimaal één persoon per (taal)sectie alle vaardigheden tot en met niveau D beheerst en alle anderen minimaal fase B, maar liever nog allemaal C. Hijzelf is een voorbeeld van zo'n niveau D-gebruiker en hij hoopt op korte termijn al zijn docenten op niveau B of C te hebben.¹

Enkele gebruikers van dit systeem (RelanPro en Multimeditaal²) hebben het initiatief genomen tot het opzetten van een gebruikersplatform dat in juni voor het eerst bij elkaar is geweest. Het doel is om niet alleen materialen, maar ook ervaring en expertise uit te wisselen. Hopelijk kunnen onderwijsinstellingen die nu nog niet zoveel met hun digitale talenpracticum doen hier een impuls krijgen en nieuwe ideeën opdoen.

Conclusie

Het gebruik van het nieuwe digitale talenpracticum heeft vooral meerwaarde vanwege het multimediale karakter ervan. Er kan met veelsoortig materiaal worden gewerkt en ook de productie van de studenten kan worden opgeslagen voor latere analyse. Het beschikbaar stellen, kopiëren en uitwisselen van bestanden is door de digitale opslag een stuk eenvoudiger dan met de tapes uit het 'ouderwetse' talenpracticum. Ten opzichte van een 'gewoon' netwerk met pc's heeft dit systeem een meerwaarde voor het talenonderwijs in een door een docent gestuurde setting, waarbij toch gedifferentieerd kan worden gewerkt. In een open leercentrum kan mijns inziens die meerwaarde niet worden gehaald.

De implementatie van een dergelijk digitaal talenpracticum zal dezelfde uitdagingen kennen als elke andere, ict-gerelateerde onderwijsvernieuwing: het gaat erom aandacht te besteden aan de vier pijlers Onderwijsvisie, Infrastructuur, Content en Docentvaardigheden en daarin de juiste balans te vinden (Vier in balans³).

Het succes in Nijmegen kan zeker worden toegeschreven aan het feit dat aan alle pijlers voldoende aandacht is geschonken. De zwakste schakel zit echter nog steeds in de laatste pijler: de docenten. Eén docent op niveau D zou

welens te weinig kunnen zijn bij onvoorziene omstandigheden. Bij deze overvloed aan technische en didactische mogelijkheden gaat het uiteindelijk toch om de mensen die ermee moeten gaan werken. De grootste uitdaging is ook hier om van weerstand en scepsis naar actieve betrokkenheid te komen. Teamgerichte scholing en samen werken aan materiaalontwikkeling kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren.⁴

Voor de Nijmeegse Letterenfaculteit zal dit de voornaamste focus zijn in de komende jaren. Voor scholen die overwegen een digitaal talenpracticum aan te schaffen is het zaak zich eerst te bezinnen op hun visie op talenonderwijs en de rol die een digitaal talenpracticum daarin zou moeten vervullen voordat ze hun euro's uitgeven en de boel gaan verbouwen. Wanneer dit niet zorgvuldig en in samenhang met de ander drie 'pijlers' gebeurt is de kans op 'verstopping' helaas ook hierbij groot en zullen sceptici inderdaad gelijk krijgen als ze zeggen: niets nieuws onder de zon. Uiteindelijk is ook bij de implementatie van een digitaal talenpracticum het devies: investeer in mensen! ■

NOTEN

1. Voor informatie over de trainingen en gebruikersplatform kunt u contact opnemen met Jan Hoogland via <j.hoogland@let.ru.nl> of <www.janhoogland.com>.
2. Uitgebreide informatie over het beschreven digitale talenpracticum kunt u vinden op <www.multimeditaal.nl> en <www.relanpro.nl>.
3. Vier in Balanstest op <www.ictopschool.net>.
4. Berg, van den R. en Vandenbergh, R. (1999) *Succesvol leiding geven aan onderwijsinnovaties – investeren in mensen*. Alphen aan de Rijn: Samson.

* Marianne Driessen is senior adviseur Talen en ict bij CINOP (Centrum voor Innovatie van Opleidingen) en adviseert ROC's bij vernieuwingen van het talenonderwijs. Jan Hoogland is docent Arabisch en lid van de ict-werkgroep Letteren aan de Radboud Universiteit Nijmegen.